

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ЦЕНТРАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІNET
З ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.о. Міністра

В. Лазоришинець

" 7 " листопада 2014 р.

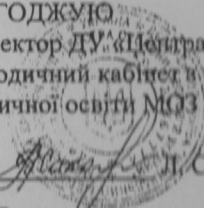
**ЗАГАЛЬНА ХІРУРГІЯ
(З ОПЕРАТИВНОЮ ХІРУРГІЄЮ ТА
ТОПОГРАФІЧНОЮ АНАТОМІЄЮ)**

типова програма навчальної дисципліни

підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст»
для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України

галузі знань 1201 «Медицина»
спеціальності 7.12010001 «Лікувальна справа»
7.12010002 «Педіатрія»
7.12010003 «Медико-профілактична справа»

ПОГОДЖУЮ
Директор ДУ «Центральний
методичний кабінет з вищої
медичної освіти МОЗ України»

Л. Соколова

" 5 " листопада 2014 р.

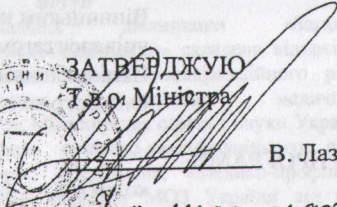

ПОГОДЖУЮ
Директор Департаменту кадрового
менеджменту, освіти та науки
МОЗ України

Т. Старча

" 6 " листопада 2014 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ЦЕНТРАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
З ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.в.о. Міністра

В. Лазоришинець

" 7 " листопада 2014 р.

**ЗАГАЛЬНА ХІРУРГІЯ
(З ОПЕРАТИВНОЮ ХІРУРГІЄЮ ТА
ТОПОГРАФІЧНОЮ АНАТОМІЄЮ)**

типова програма навчальної дисципліни

підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст»
для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України

галузі знань 1201 «Медицина»

спеціальності 7.12010001 «Лікувальна справа»

7.12010002 «Педіатрія»

7.12010003 «Медико-профілактична справа»

ПОГОДЖУЮ
Директор ДУ «Центральний
методичний кабінет з вищої
медичної освіти МОЗ України»

 І. Соколова

" 5 " листопада 2014 р.

ПОГОДЖУЮ
Директор Департаменту кадрового
менеджменту, освіти та науки
МОЗ України

 Т. Старча

" 6 " листопада 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Вінницьким національним медичним університетом імені М.І.Пирогова, Національним медичним університетом імені О.О.Богомольця

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

колектив фахівців кафедр Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова: загальної хірургії (завідувач кафедри, професор **М.Д. Желіба**, професор кафедри **С.Д. Хіміч**, доцент **І.Н. Ошовський**); топографічної анатомії і оперативної хірургії (завідувач кафедри – професор **Г.Я. Костюк**, професор кафедри – **В.І. Півторак**) та завідувач кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії Національного медичного університету імені О.О.Богомольця доцент **О.Б. Кобзар**

РЕЦЕНЗЕНТИ:

завідувач кафедри загальної хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, д.мед.н., професор **В.П. Андрущенко**;
завідувач кафедри загальної хірургії Запорізького державного медичного університету, д.мед.н., професор **В.В. Ганжий**;
завідувач кафедри загальної хірургії і хірургічних хвороб Донецького національного медичного університету ім. М.І. Горького Данила Галицького, д.мед.н., професор **О.В. Борота**;
завідувач кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії Донецького національного медичного університету ім. М.І. Горького Данила Галицького, д.мед.н., професор **М.В. Антіпов**.

Програму обговорено та ухвалено на міжкафедральних нарадах завідувачів однопрофільних кафедр ВНМЗ України

« 26 » квітня 2013, протокол № 1.м. Вінниця;

« 10 » квітня 2014, протокол № 1 м. Вінниця.

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Загальна хірургія (з оперативною хірургією та топографічною анатомією)» складена відповідно до: освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації «лікар» у вищих навчальних медичних закладах IV рівня акредитації, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16.04.2003 № 239 напряму підготовки «Медицина» освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст» за спеціальностями «Лікувальна справа», «Педіатрія», «Медико-профілактична справа»; за навчальними планами, затвердженими наказами МОЗ України від 08.07.2010 № 539 «Про внесення змін до навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації «лікар» у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації за спеціальностями «Лікувальна справа», «Педіатрія», «Медико-профілактична справа», затвердженого наказом МОЗ України від 19.10.2009 № 749» та від 21.06.2012 № 455 «Про затвердження навчального плану підготовки фахівців освітньо – кваліфікаційного рівня «спеціаліст» кваліфікації «лікар» за спеціальностями «лікувальна справа», які попередньо здобули освітньо – кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за спеціальністю «лікувальна справа» та «сестринська справа», для навчання у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації МОЗ України; рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін, затверджених наказом МОЗ України від 24.03.2004 № 152 «Про затвердження рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін» зі змінами та доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 12.10.2004 № 492 «Про внесення змін та доповнень до рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін»;

- інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України 15.04.2014.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є:

- будова, форма і взаємне розташування органів та тканин в різних ділянках тіла людини;
- принципи, способи, техніка виконання хірургічних оперативних втручань;
- організація хірургічної допомоги, особливості обстеження хірургічного хворого, асептика і антисептика, десмургія, загальні питання анестезіології, травматології, кровотеча і запинка кровотечі, переливання крові, загальні питання та окремі види хірургічної інфекції, інші питання хірургії

Міждисциплінарні зв'язки :

нормальна і патологічна анатомія, нормальна та патологічна фізіологія, гістологія і фармакологія, пропедевтика внутрішніх хвороб, фармакологія.

Програма має дві частини і структурована на модулі до складу яких входять блоки змістових модулів:

- Оперативна хірургія та топографічна анатомія (2 модулі і 5 змістовних модулів)
- Загальна хірургія (2 модулі і 8 змістовних модулів).

Модуль 1. Топографічна клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів голови, шиї, стінок і порожнин грудей і живота

Змістовий модуль 1. Уведення у топографічну анатомію та оперативну хірургію. Топографічна анатомія і оперативна хірургія голови, шиї.

Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів грудної порожнини

Змістовий модуль 3. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів порожнини живота

Модуль 2. Топографічна клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів поперекової ділянки, тазу і кінцівок

Змістовий модуль 1. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів поперекової ділянки і тазу.

Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта і кінцівок.

Модуль 3. Уведення в хірургію. Десмургія. Антисептика, асептика. Ушкодження. Гемотрансфузія. Основи анестезіології та реаніматології.

Змістові модулі

1. Уведення у хірургію. Десмургія. Асептика і антисептика. Хірургічна операція.
2. Кровотеча, крововтрата. Основи гемотрансфузіології.
3. Загальна анестезіологія та реанімація.
4. Травматизм та ушкодження.

Модуль 4. Хірургічна інфекція. Основи клінічної онкології. Курація хірургічних хворих.

Змістові модулі:

5. Хірургічні інфекції. Змертвіння.
6. Основи клінічної онкології.
7. Оволодіння практичними навичками в перев'язувальних.
8. Курація хірургічних хворих.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Загальна хірургія (з оперативного хірургією та топографічною анатомією)» є:

- Оволодіння систематизованими знаннями з будови тіла людини в різних ділянках та формування практичних умінь топографо-анатомічного виконання оперативних доступів та оперативних прийомів;
- Оволодіння студентами навиками догляду за хірургічними хворими, основами клінічного обстеження хірургічних хворих;
- Знайомство з принципами хірургічних методів лікування і семіотикою основних видів хірургічних захворювань;
- Обґрунтованого формування клінічного діагнозу і визначення подальшої тактики лікування.

1.2. Основними завданнями дисципліни є вивчення топографічної анатомії ділянок тіла людини, оволодіння навичками користування хірургічними інструментами, розтину і з'єднання м'яких тканин, тимчасової і остаточної зупинки кровотечі, технікою кишкових швів і співусть, доступів до магістральних судин та нервів кінцівок, венесекції і венепункції, перев'язки судин, оволодіння навичками оперативних доступів і оперативних прийомів на трупному матеріалі або на тваринах, а також засвоєння теоретичних знань та практичних навичок з питань антисептики, асептики, гемотрансфузії, анестезіології, клінічних проявів ушкоджень, хірургічної інфекції, невідкладних станів, основних принципів діагностики, лікування і профілактики.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- топографоанатомічні взаємовідносини органів і систем людини і визначати механізми виникнення клінічної картини захворювань (ПН.019, ПП 136),
- вікові особливості клінічної анатомії організму і хірургічну анатомію природжених вад(ПП.136)
- сучасні концепції вітчизняної і зарубіжної теоретичної і практичної хірургії;
- основи організації раціонального режиму і лікування хірургічного хворого;
- основні принципи організації хірургічної допомоги населенню України;
- обстеження хірургічних хворих;
- теоретичні та практичні питання сучасної асептики та антисептики;
- загальні питання хірургічної та ВІЛ-інфекції;
- клініку, діагностику та лікування окремих гнійно-запальних захворювань м'яких тканин, сухожильків, кісток та суглобів;
- рани і їх лікування;
- методи зупинки кровотеч;
- питання переливання крові та кровозамінників;
- основи анестезіології та реаніматології;
- загальні питання травматології, онкології та трансплантології.

Вміти виконувати:

- ідентифікувати сучасні хірургічні інструменти (ПП 180)
- демонструвати володіння технікою виконання основних оперативних втручань на трупах людини та тваринах (ПП.180)
- демонструвати техніку первинної хірургічної обробки ран на трупах людини, тренажерах та експериментальних тваринах (ПП 180)
- збір анамнезу та об'єктивне обстеження хірургічного хворого;
- накладання м'якої пов'язки на різні ділянки тіла;
- транспортну іммобілізацію при травмі;
- тимчасову та остаточну зупинку кровотечі;
- туалет рани;
- визначення групи крові та резус-фактора;
- проведення проби на сумісність крові донора і реципієнта;
- підготовку системи для переливання;
- серцево-легеневу реанімацію.

На вивчення навчальної дисципліни "Загальна хірургія з топографічною анатомією і оперативною хірургією» відводиться 270 годин (9 кредитів ЄКТС).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

Модуль 1. ТОПОГРАФІЧНА КЛІНІЧНА АНАТОМІЯ ТА ОПЕРАТИВНА ХІРУРГІЯ ДІЛЯНОК І ОРГАНІВ ГОЛОВИ, ШИЇ, СТІНОК І ПОРОЖНИН ГРУДЕЙ І ЖИВОТА

Змістовий модуль 1. Уведення в топографічну анатомію та оперативну хірургію.

Топографічна анатомія і оперативна хірургія голови, шиї.

Конкретні цілі:

- Визначати роль знань топографічної анатомії, способів оперативних доступів і прийомів у підготовці лікаря.

- Класифікувати хірургічні операції.
- Ідентифікувати сучасні хірургічні інструменти
- Демонструвати техніку первинної хірургічної обробки ран
- Вирізняти різні види трансплантації і експлантації органів і тканин.
- Пояснювати топографо-анатомічні основи виникнення клінічної картини патологічних процесів на голові і шиї
- Аналізувати вікові особливості топографічної анатомії голови і шиї
- Демонструвати різні методи обробки ран голови і шиї
- Визначати принципи декомпресійних і кістково-пластичних трепанацій черепа, оперативних втручань при різних формах зобу.
- Демонструвати оголення і перев'язку зовнішньої і загальної сонних артерій, трахеотомію.

Тема 1. Введення в оперативну хірургію та топографічну анатомію.

Визначення і завдання топографічної анатомії та оперативної хірургії. Історія розвитку дисципліни. Методи топографо-анатомічного дослідження. Класифікація хірургічних операцій.

Хірургічний інструментарій і зшивальна апаратура.

Тема 2. Первинна хірургічна техніка.

Техніка роз'єднання і з'єднання тканин, принципи первинної хірургічної обробки ран.

Тема 3. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок мозкового і лицевого відділів голови. Мозкові оболонки і міжоболонкові простори. Первинна хірургічна обробка ран черепа. Схема черепно-мозкової топографії. Трепанация черепа. Антротомія. Операції при запальних та гнійних процесах лица.

Тема 4. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок та органів шиї. Фасції, клітковинні простори шиї. Судини та нерви шиї. Оголення і перев'язка зовнішньої і загальної сонних артерій. Трахеотомія. Операції на щитоподібній залозі.

Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів грудної порожнини

Конкретні цілі:

- Пояснювати топографо-анатомічні основи виникнення клінічної картини захворювань органів грудної порожнини
- Аналізувати вікові особливості топографічної анатомії органів грудної порожнини
- Пояснювати вибір і методи оперативних втручань при ураженні молочної залози
- Обрати і демонструвати різні методи обробки ран грудної стінки, резекції ребра
- Запропонувати доступи і оперативні прийоми в залежності від патології легень
- Вирізняти хірургічну анатомію вад серця і хірургічні методи їх корекції
- Визначати механізми і способи екстракорпорального кровообігу.
- Трактувати принципи дезоблітеруючих операцій при ішемічній хворобі серця

Тема 5. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок грудної клітки Топографічна анатомія і операції на молочної залозі. Пункція плеври. Види пневмотораксу. Техніка закриття пневмотораксу. Резекція ребра.

Тема 6. Топографічна анатомія і оперативна хірургія легенів і органів середостіння, серця і навколосерцевої сумки. Хірургічні доступи до стравоходу, легень, серця. Видалення легень. Лобектомія. Резекція сегмента. Операції при пораненнях серця. Природжені і набуті ваді серця, принципи їх хірургічного лікування. Аорто-коронарне шунтування, стентування. Екстракорпоральний кровообіг. Трансплантація органів і тканин.

Змістовий модуль 3. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів порожнин живота

Конкретні цілі:

- Обґрунтувати оптимальні способи лапаротомії при різних захворюваннях органів черевної порожнини

- Обґрунтувати оптимальні способи операцій при грижах стінки живота
- Освоїти різні способи операцій при грижах стінки живота
- Демонструвати резекцію кишки і різні види ентероанастомозів, гастростомії, видалення червоподібного відростка.
- Обґрунтувати топографо-анатомічні основи методів органозберігаючих операцій на шлунку.
- Визначати принципи резекції шлунка, операцій на печінці, жовчному міхурі, жовчних шляхах, підшлунковій залозі, нирках і сечоводах, лапароскопічних втручань на цих органах.
- Обґрунтувати вибір способів операцій на сечовому міхурі, передміхуровій залозі, прямій кишці, матці, яєчку, зовнішніх статевих органах.

Тема 7. Топографічна анатомія і оперативна хірургія передньо-бокової стінки живота. Хірургічні доступи до органів черевної порожнини. Грижі передньо-бокової стінки живота. Пахвинна ділянка, пахвинний канал і пахвинний проміжок. Операції при пахвинних грижах. Оперативне лікування природженої, защемленої і ковзної грижі. Топографія стегового каналу. Стегнова грижа. Операції при стегових грижах. Грижі білої лінії живота. Пупкова грижа. Операції при пупкових грижах і грижах білої лінії живота.

Тема 8. Топографічна анатомія і оперативна хірургія органів черевної порожнини. Відношення очеревини до органів черевної порожнини. Сумки, канали, зачатки. Топографічна анатомія шлунка, печінки, жовчного міхура, жовчних шляхів, тонкої і товстої кишок, підшлункової залози і селезінки. Кишкові шви. Резекція кишок. Різні види ентероанастомозу: кінець в кінець, бік в бік, кінець в бік. Операції на шлунку: розсічення, шов, гастростомії, гастроентеростомії, резекції і органозберігаючі операції. Операції на печінці, жовчному міхурі, жовчних шляхах, підшлунковій залозі. Видалення селезінки. Видалення червоподібного відростка (оперативні доступи, способи обробки кукси, ретроградне видалення). Операції на товстій кишці. Лапароскопічна хірургія.

Модуль 2. ТОПОГРАФІЧНА КЛІНІЧНА АНАТОМІЯ ТА ОПЕРАТИВНА ХІРУРГІЯ ДІЛЯНОК І ОРГАНІВ ПОПЕРЕКОВОЇ ДІЛЯНКИ, ТАЗУ І КІНЦІВОК

Змістовий модуль 1. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів поперекової ділянки і таза.

Конкретні цілі:

- Визначати принципи операцій на підшлунковій залозі, нирках і сечоводах, лапароскопічних втручань на цих органах.
- Обґрунтувати вибір способів операцій на сечовому міхурі, передміхуровій залозі, прямій кишці, матці, яєчку, зовнішніх статевих органах.

Тема 1. Топографічна анатомія і оперативна хірургія поперекової ділянки. Слабкі місця поперекової ділянки. Топографічна анатомія фасцій і клітковинних просторів, органів заочеревинного простору. Паранефральна блокада. Операції на нирках і сечоводах.

Тема 2. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів таза. Фасції і клітковинні простори таза. Вікові і статеві особливості топографічної анатомії таза. Прокол сечового міхура. Високий розтин сечового міхура. Доступи до передміхурової залози. Операції при абсцесах і норицях прямої кишки. Кесарів розтин. Операції при позаматковій вагітності. Операції при водянці яєчка, крипторхізмі, фімозі і парафімозі. Операції на прямій кишці при атрезіях анального отвору і кишки.

Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта і кінцівок.

Конкретні цілі:

- Пояснювати топографо-анатомічні обґрунтування виникнення клінічної картини патологічних процесів на кінцівках
- Обрати і демонструвати різні методи обробки ран кінцівок.
- Демонструвати оголення і перев'язку магістральних судин кінцівок.

- *Визначати принципи і техніку операцій при панариціях і флегмонах кінцівок, ампутаціях та ексартікуляціях на різних рівнях, пункцій суглобів, артротомій, артропластики, артрорезу, екстра- і інтрамедулярного остеосинтезу, операцій на хребті.*
- *Трактувати принципи дезоблітеруючих операцій на магістральних судинах*

Тема 3. Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта, спинного мозку і його оболонок. Поперековий прокол. Уроджені вали розвитку хребта.

Тема 4. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок верхньої кінцівки. Шляхи поширення гнійних процесів. Доступи до пахової, підключичної, плечової, променевої і ліктьових артерій. Розрізи при панариціях і флегмонах кисті і передпліччя.

Тема 5. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок нижньої кінцівки. Шляхи поширення гнійних процесів. Доступи до судин та нервів на стегні, гомілці і стопі. Розрізи при флегмонах стопи і гомілки.

Тема 6. Операції на кінцівках. Ампутації і ексартікуляції на різних рівнях верхньої і нижньої кінцівок. Принципи пункцій суглобів, артротомій, артропластики і артрорезу. Принципи екстра- і інтрамедулярного остеосинтезу. Операції на сухожилках, судинах і нервах кінцівок. Принципи операцій на нервах: невроліз, шов нерва, невротомія, пластика і переміщення нервів. Шви сухожилків. Дезоблітеруючі операції на судинах. Мікрохірургічна техніка.

МОДУЛЬ 3. УВЕДЕННЯ В ХІРУРГІЮ. ДЕСМУРГІЯ. АНТИСЕПТИКА. АСЕПТИКА. УШКОДЖЕННЯ. ГЕМОТРАНСФУЗИЯ. ОСНОВИ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ ТА РЕАНІМАТОЛОГІЇ.

Змістовий модуль 1. Уведення в хірургію. Десмургія. Антисептика. Асептика. Хірургічна операція.

Конкретні цілі:

- *Визначити основні етичні і деонтологічні положення в хірургії.*
- *Описати структуру хірургічної клініки та організацію роботи медичного персоналу.*
- *Вивчити методи сучасної антисептики і асептики.*
- *Продемонструвати методи підготовки до використання перев'язувального матеріалу, операційної білизни, хірургічного інструментарію, шовного матеріалу.*
- *Продемонструвати методи обробки рук хірурга та операційного поля.*
- *Вивчити організацію роботи в чистій та знійній перев'язувальних.*
- *Продемонструвати аподактильний метод роботи в перев'язувальних.*
- *Вивчити організацію роботи в операційній.*
- *Продемонструвати накладання бинтових пов'язок на голову, шиї, грудній клітці, на стінках черевної порожнини, промежині, кінцівках.*
- *Продемонструвати накладання гіпсових пов'язок*
- *Класифікувати різновиди оперативних втручань. Етапи виконання*
- *Організувати підготовку хворого до планового та термінового хірургічного втручання.*
- *Організувати догляд за хворим у післяопераційному періоді.*

Тема 1. Уведення в хірургію. Гігієна у хірургічному стаціонарі. Робота середнього персоналу в умовах хірургічного відділення.

Етапи розвитку хірургії, вітчизняні хірургічні школи; організація хірургічної допомоги в Україні. Правила поведінки у хірургічній клініці. Питання хірургічної деонтології. Структура хірургічної клініки. Поняття про гігієну у хірургічному стаціонарі з метою профілактики розповсюдження госпітальної інфекції. Гігієна тіла, одягу медперсоналу, гігієна білизни і одягу хворих. Обов'язки постової та старшої медсестри. Пост медсестри. Медична документація. Медичні маніпуляції: термометрія, ін'єкції (техніка проведення).

Тема 2. Десмургія. Перев'язувальний матеріал. Типові бинтові пов'язки. Пов'язки

на голову, шию, грудну клітку.

Види перев'язувального матеріалу, його властивості. Типові бинтові пов'язки. Правила бинтування. Накладання бинтових пов'язок на голову, шию, грудну клітку.

Тема 3. Десмургія. Пов'язки на живіт, промежину, кінцівки. Гіпсова техніка.

Типові бинтові пов'язки на живіт, промежину, кінцівки. Види пов'язок, що твердіють. Правила гіпсової техніки.

Тема 4. Антисептика. Види методи застосування.

Методи сучасної антисептики, їх характеристика. Методи застосування.

Тема 5. Асептика. Стерилізація перев'язувального матеріалу і операційної білизни.

Організація роботи в операційній. Хірургічна обробка рук хірурга та операційного поля.

Ознайомлення з методикою виготовлення серветок, тампонів, кульок. Підготовка операційної білизни та перев'язувального матеріалу до стерилізації, методи укладки в бікси Шмельбуша. Будова і робота автоклава, техніка безпеки. Методи підготовки рук хірурга до операції. Догляд за руками хірурга поза клінікою. Обробка операційного поля. Будова операційного блоку. Види прибирань. Методи транспортування хворих в операційну. Правила одягання операційної білизни.

Тема 6. Асептика. Організація роботи в стерилізаційній. Підготовка і стерилізація ріжучих, оптичних, загальнохірургічних інструментів. Стерилізація шовного матеріалу.

Підготовка інструментів до стерилізації. Приготування миючих та дезінфікуючих розчинів. Проби на якість передстерилізаційної обробки інструментів. Методи стерилізації ріжучих, оптичних, загальнохірургічних інструментів. Види шовного матеріалу. Методи стерилізації шовного матеріалу.

Тема 7. Хірургічна операція. Класифікація оперативних втручань, етапи виконання. Перед та після операційний періоди.

Поняття про хірургічну операцію. Класифікація оперативних втручань, етапи виконання. Передопераційний період, його задачі. Особливості підготовки хворих до планових і термінових операцій. Передопераційний період: догляд за шкірою хворого, санція ротової порожнини, гоління волосся, очищення кишечника за допомогою клізм, гігієна білизни та одягу хворих. Основні принципи догляду за хворими у післяопераційному періоді. Профілактика можливих ускладнень. Харчування хворих.

Змістовий модуль 2. Кровотеча, крововтрата. Основи гемотрансфузіології.

Конкретні цілі:

- *Класифікувати види кровотеч та важкість крововтрати.*
- *Вміти застосовувати методи тимчасової та кінцевої зупинки кровотечі.*
- *Продемонструвати методи визначення групи крові та резус-фактору.*
- *Продемонструвати визначення проб на сумісність крові донора і реципієнта.*
- *Вміти визначити показання та протипоказання до переливання крові та її компонентів, засвоїти методи гемотрансфузії.*
- *Організувати гемотрансфузію і спостереження за хворим під час її виконання.*
- *Класифікувати групи кровозамінників.*
- *Класифікувати можливі помилки і ускладнення при гемотрансфузії.*
- *Оволодіти профілактичними та лікувальними заходами щодо ускладнень при гемотрансфузії.*

Тема 8. Кровотеча і крововтрата. Методи тимчасової та кінцевої зупинки кровотечі.

Визначення та види кровотеч. Визначення величини крововтрати. Механізм самостійної зупинки кровотечі. Методи тимчасової зупинки кровотечі (пальцеве притискання, тиснуча пов'язка, закрутка, джгут). Методи кінцевої зупинки кровотечі: механічні, фізичні, біологічні.

Судинний шов. Трансплантація, алопластика.

Тема 9. Вчення про кров. Проби при переливанні крові.

Історія розвитку переливання крові. Методики визначення групи крові і резус-належності. Визначення індивідуальної, резус та біологічної сумісності.

Тема 10. Переливання крові, препаратів крові, кровозамінників. Ускладнення при гемотрансфузії.

Показання та протипоказання до переливання крові. Шляхи та методи переливання. Механізм дії перелитої крові та її компонентів. Макроскопічне визначення якості крові. Спостереження за хворим під час переливання, документація. Препарати крові та кровозамінники. Можливі помилки і ускладнення при переливанні крові та компонентів крові, класифікація, патогенез, клініка. Профілактика ускладнень при гемотрансфузії.

Змістовий модуль 3. Основи анестезіології та реанімації.

Конкретні цілі:

- Класифікувати різновиди місцевого знеболення.
- Вивчити препарати для виконання місцевого знеболення.
- Визначити показання і протипоказання для виконання різних видів місцевої анестезії та продемонструвати техніку їх виконання.
- Діагностувати можливі ускладнення при проведенні різних методів місцевої анестезії, вміти їх попереджати та лікувати.
- Класифікувати різновиди інгаляційного наркозу та демонструвати методику їх виконання.
- Класифікувати різновиди неінгаляційного наркозу.
- Демонструвати методику застосування різних неінгаляційних засобів наркозу.
- Діагностувати можливі ускладнення наркозу, організувати їх профілактику та лікування.
- Визначити клінічні прояви термінальних станів.
- Оволодіти методами серцево-легеневої реанімації.

Тема 11. Місцева анестезія. Інгаляційний наркоз. Неінгаляційний наркоз.

Різновиди місцевого знеболення (пошарова інфільтрація, регіонарна, спинномозкова, внутрішньокісткова). Препарати для місцевої анестезії. Показання, протипоказання до місцевої анестезії. Можливі ускладнення.

Показання та протипоказання до застосування наркозу. Поняття про премедикацію. Препарати для інгаляційного, ендотрахеального наркозу. Стадії наркозу. Масковий наркоз, методика проведення. Будова апарату для інгаляційного наркозу. Типи дихальних контурів. Методика проведення ендотрахеального наркозу. Різновиди неінгаляційного наркозу. Препарати. Методики застосування. Ускладнення наркозу по стадіям і рівням.

Тема 12. Методи серцево-легеневої реанімації.

Термінальні стани. Інтенсивна терапія і легенево-серцева реанімація. Показання і техніка проведення штучної вентиляції легень і непрямого масажу серця. Відпрацювання техніки легенево-серцевої реанімації на фантомі.

Змістовий модуль 4. Травматизм та ушкодження.

Конкретні цілі:

- Визначити та класифікувати рани, фази ранового процесу.
- Продемонструвати вміння надавати першу допомогу постраждалому з раною.
- Виконувати первинну хірургічну обробку рани.
- Проводити хірургічну обробку гнійної рани.
- Узагальнити принципи лікування ран в залежності від фази ранового процесу.
- Визначити різні види травматизму.

- Діагностувати ушкодження м'яких тканин, черепа, грудної клітки, органів черевної порожнини.
- Продемонструвати заходи першої медичної допомоги постраждалим із різними видами ушкоджень.
- Класифікувати і діагностувати переломи кісток.
- Продемонструвати надання першої допомоги при переломах.
- Вивчити основні методи консервативного та оперативного лікування переломів.
- Класифікувати та діагностувати вивихи.
- Продемонструвати методи вправлення вивихів.
- Класифікувати та діагностувати термічні, хімічні, променеві опіки, електротравму.
- Проводити заходи першої допомоги постраждалому із опіком, електротравмою.
- Розробити програму лікування постраждалого з опіком.
- Класифікувати та діагностувати відмороження.
- Надати першу допомогу постраждалому з відмороженням.
- Скласти лікувальну програму постраждалому з відмороженням.

Тема 13. Відкриті ушкодження. Рани і рановий процес. Профілактика розвитку інфекції в рані. Лікування чистих ран.

Рани, визначення, класифікація. Структура рани та перебіг ранового процесу у чистій рані. Характеристика окремих типів ран і перша допомога при них. Умови при яких виникає інфекція у рані і їх усунення. Первинна хірургічна обробка рани. Види первинних швів. Лікування чистої рани.

Тема 14. Інфіковані рани. Особливості перебігу ранового процесу. Лікування інфікованих ран.

Інфіковані рани. Перебіг ранового процесу у гнійній рані. Хірургічна обробка гнійної рани, види вторинних швів. Лікування гнійної рани в залежності від фази ранового процесу. Види дренирування гнійної рани.

Тема 15. Закриті ушкодження м'яких тканин, черепа, грудної клітки, органів черевної порожнини.

Поняття про травматизм. Клінічні прояви закритого ушкодження м'яких тканин, черепа, грудної клітки, органів черевної порожнини. Профілактика розвитку травматичного шоку, пневмотораксу, внутрішньої кровотечі. Особливості надання першої допомоги і транспортування хворих при даних ушкодженнях.

Тема 16. Переломи. Механізм виникнення. Клініка. Діагностика. Перша допомога при переломах.

Визначення перелому. Класифікація. Механізм виникнення перелому. Види зміщень кісткових уламків. Регенерація кісткової тканини. Клінічна картина. Методи діагностики. Надання першої допомоги при переломах, її задачі. Засоби транспортної іммобілізації з використанням стандартних шин і підручних матеріалів.

Тема 17. Лікування переломів у стаціонарі. Вивихи.

Основні задачі лікування переломів у стаціонарі. Основні види закритого та відкритого лікування. Знеболення. Фіксаційний і екстензійний методи лікування. Показання до оперативного втручання. Методи оперативних втручань при переломах. Наслідки лікування переломів. Вивихи, поняття. Класифікація. Механізм виникнення. Клінічні прояви. Диференційна діагностика між переломом та вивихом. Лікування вивихів.

Тема 18. Опіки. Опікова хвороба. Відмороження. Електротравма.

Класифікація опіків. Клінічні прояви термічних опіків. Симптоматика опіків хімічними сполуками. Променеві опіки. Періоди перебігу опікової хвороби. Перша допомога при різних видах опіків. Лікування опіків у стаціонарі. Лікування опікової хвороби згідно перебігу.

Тема 19. Відмороження. Електротравма.

Відмороження. Визначення. Ступені. Клінічні прояви. Особливості надання першої допомоги хворому з відмороженням у до реактивного періоду. Лікування відморожень у стаціонарі. Електротравма, особливості перебігу. Надання першої допомоги при електротравмі.

МОДУЛЬ 4. ХІРУРГІЧНА ІНФЕКЦІЯ. ЗМЕРТВІННЯ. ОСНОВИ КЛІНІЧНОЇ ОНКОЛОГІЇ. КУРАЦІЯ ХІРУРГІЧНИХ ХВОРИХ

Змістовий модуль 5. Хірургічна інфекція. Змертвіння.

Конкретні цілі:

- Класифікувати хірургічну інфекцію.
- Діагностувати гострі гнійні захворювання м'яких тканин і проводити диференційну діагностику між ними та іншими хворобами.
- Застосовувати при різних гнійних захворюваннях необхідні консервативні та оперативні методи лікування.
- Вивчити етіологію, патогенез клініку, діагностику, лікування гострого гематогенного остеомієліту.
- Засвоїти сучасні методи діагностики і лікування пухлин.
- Оволодіти знаннями зібрання анамнезу і об'єктивного метода обстеження хірургічних хворих
- Продемонструвати вміння оформлювати історію хвороби за результатами обстеження хірургічних хворих
- Вивчити клінічні прояви, методи діагностики, тактику лікування хронічних форм остеомієліту.
- Вивчити особливості перебігу гострих гнійних захворювань у хворих на СНІД та наркоманію.
- Вивчити клінічні прояви газової анаеробної гангрену, правцю, дифтерії ран, сибірської виразки та спланувати лікувальні програми.
- Вибрати метод профілактики правця, дифтерії, сибірки, газової гангрену.
- Вивчити сучасну класифікацію сепсису, методи його діагностики, спланувати лікувальну програму для хворого на сепсис.
- Вивчити патогенетичні аспекти розвитку ендогенної інтоксикації при хірургічній інфекції і методи детоксикації та імунорекції.
- Вивчити клініку кістково-суглобового туберкульозу, актиномікозу, сифілісу.
- Визначати і класифікувати некроз, гангрену, виразки, нориці, сторонні тіла.
- Скласти план лікування хворих з різними видами некрозу, гангрену, трофічних виразок, нориць, стороннім тілом.

Тема 20. Загальні питання хірургічної інфекції.

Збудники хірургічної інфекції. Патогенез. Класифікація. Місцеві та загальні прояви. Загальні принципи лікування.

Тема 21 Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: абсцес, флегмона, фурункул, карбункул.

Визначення. Клінічна картина. Діагностика. Комплексне лікування.

Тема 22. Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: гідраденіт, мастит, бешіха, лімфаденіт, лімфангоїт, парапроктит.

Визначення. Етіологія, патогенез. Клінічна картина. Лікування.

Тема 23. Гнійні захворювання кисті. Гострі та хронічні захворювання кісток та суглобів

Панарицій, флегмона кисті. Визначення, класифікація. Клінічна картина. Діагностика, Лікування.

Гострий гематогенний остеомієліт. Етіологія. Патогенез. Діагностика, лікувальна тактика. Види оперативного лікування. Хронічні форми остеомієліту, їх лікування.

Тема 24. Запальні захворювання кровеносних судин (артеріїт, облітеруючий ендартеріїт, облітеруючий атеросклероз, флебіт, тромбофлебіт, флеботромбоз).

Етіологія. Патогенез. Класифікація. Діагностика. Лікування. Профілактика.

Тема 25. Гостра специфічна хірургічна інфекція.

Газова гангрена. Правець. Дифтерія ран. Сибірська виразка. Етіологія, патогенез. Клінічна картина. Методи діагностики. Лікування.

Тема 26. Хронічні специфічні захворювання.

Хронічна специфічна інфекція: туберкульоз, актиномікоз, сифіліс, ВІЛ. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Профілактика.

Тема 27. Загальна гнійна інфекція (сепсис). Ендогенна інтоксикація при гострій хірургічній інфекції

Сепсис. Класифікація. Патогенетичні особливості розвитку сепсису. Ендогенна інтоксикація при хірургічній інфекції. Клініко-лабораторна діагностика. Основні принципи лікування. Хірургічні аспекти наркоманії.

Тема 28. Непритомність, колапс, гіповолемічний шок. Синдром тривалого стиснення.

Етіологія. Патогенез. Клініко-лабораторна діагностика. Основні принципи лікування.

Тема 29. Змертвіння. Некроз. Гангрена. Виразки. Нориці. Сторонні тіла.

Змертвіння, гангрена, нориця, виразка. Види, етіологія, клініка, диференційна діагностика, принципи лікування. Клініка сторонніх тіл різної локалізації, перша допомога.

Змістовий модуль 6. Основи клінічної онкології.

Конкретні цілі:

- Вивчити класифікацію пухлин, клінічні групи хворих на онкологічні захворювання.
- Діагностувати доброякісні і злоякісні пухлини.
- Продемонструвати диференційну діагностику злоякісного і доброякісного росту.
- Запропонувати алгоритм дослідження хворого з підозрою на пухлину з метою постановки або виключення захворювання.
- Пояснювати сучасні методи лікування пухлин.

Тема 30. Пухлини.

Пухлини. Класифікація, клінічні групи. Міжнародна класифікація. Диференційна діагностика злоякісного і доброякісного росту. Клінічна картина. Сучасні методи діагностики і лікування.

Змістовий модуль 7. Практичні навички роботи в операційній та перев'язувальних.

Конкретні цілі:

- Вивчити організацію роботи в операційній.
- Продемонструвати методи транспортування хворих.
- Організувати догляд за хворими в період виходу із наркозу.
- Продемонструвати методи обробки рук хірурга та операційного поля.
- Вивчити принципи надання амбулаторної допомоги хірургічним хворим в поліклініці.

Тема 31. Заняття в поліклініці.

Участь у амбулаторному прийомі хворих у поліклініці, проведення діагностичних і лікувальних процедур під контролем лікаря.

Тема 32. Оволодіння практичними навичками в операційній .

Особливості підготовки хворих до планових та екстрених оперативних втручань. Транспортування хворих. Анестезія. Етапи операції. Методи гемостазу. Догляд за хворими в післяопераційному періоді.

Тема 33. Оволодіння практичними навичками в перев'язувальних.

Принципи антисептики, асептики. Аподактильний метод роботи

Змістовий модуль 8. Курація хірургічних хворих.

Конкретні цілі:

- Продемонструвати основні методи об'єктивного обстеження хірургічних хворих.
- Трактувати основні симптоми, результати додаткових методів дослідження, формулювати діагноз.
- Складати план лікування.
- Вивчити схему для написання історії хвороби.
- Продемонструвати вміння оформляти історію хвороби за результатами обстеження хворого.

Тема 34. Методика обстеження хірургічних хворих: голови, шиї, грудної клітки

Методика збору анамнезу. Об'єктивне обстеження голови, шиї, грудної клітини.

Тема 35. Методика обстеження хірургічних хворих: живота, опорно-рухового апарату

Об'єктивне обстеження живота, опорно-рухового апарату. Вимірювання абсолютної і відносної довжин кінцівок.

Тема 36. Курація хірургічних хворих.

Робота студентів з хворими. Збирання скарг, анамнезів хвороби і життя. Об'єктивне обстеження хворого. Занесення даних у навчальну форму історії хвороби.

Тема 37. Курація хірургічних хворих. Написання історії хвороби.

Вивчення даних додаткових методів обстеження хворих, занесення їх в історію хвороби. Остаточне оформлення історії хвороби.

Тема 38. Захист історії хвороби.

Студенти обґрунтовують постановку того чи іншого діагнозу, демонструють методи об'єктивного обстеження хворих. Обговорення методів лікування хворих. Аналіз та обговорення помилок, що були допущені при оформленні історій хвороб студентами.

3. Структура навчальної дисципліни:

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них			Рік навчання	Вид контролю	
	Всього годин / Кредитів ECTS	Аудиторних				
		Лекцій	Практичних занять			СРС
	105 / 3,5	20	60	25	2-3	
Модуль 1: Змістових модулів 3	75 / 2,5	20	40	15	2	ПМК, залік
Модуль 2: Змістових модулів 2	30 / 1	-	20	10	3	ПМК, диф. залік
В тому числі, підсумковий модульний контроль засвоєння 2-х модулів	4		4			
	165 / 5,5	40	80	45	3	
Модуль 3: Змістових модулів 4	83 / 2,77	20	40	23	3	ПМК, залік
Модуль 4: Змістових модулів 4	82 / 2,73	20	40	22	3	ПМК, диф. залік

В тому числі, підсумковий модульний контроль засвоєння 2-х модулів	4		4			
всього	270 / 9					

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Назви модулів і тем	денна форма						
	усього	Кількість годин					
		у тому числі					
	л	п	лаб.	СРС	Інд.		
1	2	3	4	5	6	7	
Модуль 1. Топографічна клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів голови, шиї, стінок і порожнин грудей і живота							
Змістовий модуль 1. Введення у топографічну анатомію та оперативну хірургію							
<i>Топографічна анатомія і оперативна хірургія голови, шиї.</i>							
1. Введення в оперативну хірургію та топографічну анатомію. Хірургічний інструментарій і зшивальна апаратура.	7	2	2	-	1	Протягом модулю огляд наукової літератури за темами на вибор: "Трансплантація органів і тканин" "Екстракорпоральний кровообіг". "Хірургічне лікування ішемічної хвороби серця" "Лапароскопічна хірургія".	
2. Первинна хірургічна техніка.			2	-	1		
3. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок мозкового і лицевого відділів голови:	9	2	6	-	2		
4. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок та органів шиї	7	2	4	-	2		
Разом за змістовним модулем 1	23	6	14	-			
<i>Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів грудної порожнини</i>							
5. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок грудної клітки	5	2	2	-	1		
6. Топографічна анатомія і оперативна хірургія легенів і органів середостіння, серця і навколосерцевої сумки.	7	2	4	-	1		
Разом за змістовним модулем	13	4	6	-			
<i>Змістовий модуль 3. Топографічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів порожнин живота</i>							
7. Топографічна анатомія і оперативна хірургія передньо-бокової стінки живота. Хірургічна анатомія і оперативне лікування гриж.	10	2	6	-	2		
8. Топографічна анатомія і оперативна хірургія органів черевної порожнини.	25	8	12	-	5		
Разом за змістовним модулем 3	35	10	18	-			
Індз	1					1	
Підсумковий модульний контроль:	4	-	2	-			
РАЗОМ ГОДИН модулю 1.	75	20	40	-	15	1	
Модуль 2. Топографічна клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів поперекової ділянки, тазу і кінцівок							
<i>Змістовий модуль 1. Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів поперекової ділянки і таза.</i>							
1. Топографічна анатомія і оперативна хірургія поперекової ділянки.	3		2	-	2	Протягом модулю огляд	

2.Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів таза.	5		2	-	2	наукової літератури за темами на вибор:
Разом за змістовним модулем 1	8		4	-		
Змістовий модуль 2. Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта і кінцівок.						
3. Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта, спинного мозку і його оболонки	3		2	-	2	“Лапароскопічна хірургія органів тазу”.
4. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок верхньої кінцівки.	12		6		2	“Дезоблітеруючі операції на судинах”
5. Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок нижньої кінцівки	7		4	-	1	“Сучасні методи остеосинтезу”
6. Операції на кінцівках	5		2	-	1	
Разом за змістовним модулем 2	27		14	-	10	
Індз	1		-	-	-	1
Підсумковий модульний контроль:	4		2	-		
РАЗОМ ГОДИН з дисципліни	105	20	60	-	25	2

**ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ – МОДУЛЬ 3:
УВЕДЕННЯ У ХІРУРГІЮ. ДЕСМУРГІЯ. АСПЕТИКА, АНТИСЕПТИКА.
УШКОДЖЕННЯ. ГЕМОТРАНСФУЗИЯ. ОСНОВИ АНЕСТЕЗИОЛОГІЇ ТА
РЕАНІМАЦІЇ.**

Тема	Кількість годин			Індивід. СРС
	лекції	Практ. заняття	СРС	
Змістовий модуль 1. Уведення у хірургію. Десмургія. Асептика і антисептика. Хірургічна операція.				
1. Уведення в хірургію. Гігієна у хірургічному стаціонарі. Робота середнього персоналу в умовах хірургічного відділення.	2	2	1	Протягом модулю огляд наукової літератури за темами на вибір: “Сучасні методи підготовки та стерилізації хірургічного інструментарію” “Малоінвазивні оперативні втручання” “Ускладнення при переливанні крові та її компонентів” “Лікування інфікованих ран за стадіями ранового процесу”. “Опіки, опікова хвороба, сучасні методи лікування”. “Серцево-легенева реанімація та інтensiva терапія”
2. Десмургія. Перев'язувальний матеріал. Типові бинтові пов'язки. Пов'язки на голову, шию, трудну клітку.		2	1	
3. Десмургія. Пов'язки на живіт, промежину, кінцівки. Гіпсова техніка.		2	1	
4. Антисептика. Види. Методи застосування.	2	2	1	
5. Асептика. Стерилізація перев'язувального матеріалу і операційної білизни. Організація роботи в операційній. Хірургічна обробка рук хірурга та операційного поля.	2	2	1	
6. Асептика. Організація роботи в стерилізаційній. Підготовка і стерилізація ріжучих, опічних, загальнохірургічних інструментів. Стерилізація шовного матеріалу.		2	1,5	
7. Хірургічна операція. Класифікація оперативних втручань, етапи виконання. Підготовка хворих до операцій. Догляд за хворими у післяопераційному періоді.		2	1	

Змістовий модуль 2. Кровотеча, крововтрата. Основи гемотрансфузіології.						
8. Кровотеча і крововтрата. Методи тимчасової та кінцевої зупинки кровотечі.	2		2		1,5	
9. Вчення про кров. Проби на сумісність донора і реципієнта.	4		2		1,5	
10. Переливання крові, препаратів крові, кровозамінників. Ускладнення при гемотрансфузії.			2		1,5	
Змістовий модуль 3. Основи анестезіології та реанімації.						
11. Місцева анестезія. Інгаляційний наркоз. Неінгаляційний наркоз.	2		2		1,5	
12. Серцево – легенева реанімація.			2			
Змістовий модуль 4. Травматизм та ушкодження						
13. Відкриті ушкодження. Рани і рановий процес. Профілактика розвитку інфекції в рані. Лікування чистих ран.	2		2		1,5	
14. Інфіковані рани. Особливості перебігу ранового процесу. Лікування інфікованих ран.			2		1,5	
15. Закриті ушкодження м'яких тканин, черепа, грудної клітки, органів черевної порожнини.	2		2		1	
16. Переломи. Механізм виникнення. Класифікація, клініка, діагностика. Перша допомога при переломах.			2		1	
17. Лікування переломів в стаціонарі. Вивихи. Поняття. Класифікація, клініка, діагностика, лікування.			2		1	
18. Опіки. Опікова хвороба.	2		2		1	
19. Відмороження. Електротравма.			2		1	
Підсумковий модульний контроль			2			
РАЗОМ	20	40	23		3	

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ – МОДУЛЮ 4:

**ХІРУРГІЧНА ІНФЕКЦІЯ. ЗМЕРТВІННЯ. ОСНОВИ КЛІНІЧНОЇ ОНКОЛОГІЇ. КУРАЦІЯ
ХІРУРГІЧНИХ ХВОРИХ.**

Тема	Кількість годин			Індивід. СРС
	лекції	Практ. заняття	СРС	
Змістовий модуль 5. Хірургічна інфекція. Змертвіння.				
1. Загальні питання хірургічної інфекції	2	2	0,5	Протягом модулю огляд наукової літератури за темами на вибір: Гнійно-некротичні процеси кисті” “Лактаційний мастит” “Профілактика правця” “Туберкульоз кісток та суглобів” “Сепсис, сучасні аспекти патогенезу, лікування” “Ендогенна інтоксикація. Сучасні методи детоксикації”
2. Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: абсцес, флегмона, фурункул, карбункул.	2	2	0,5	
3. Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: гідраденіт, мастит, бешиха, лімфаденіт, лімфангоїт, парапроктит.	2	2	0,5	
4. Гнійні захворювання кисті. Гострі та хронічні захворювання кісток та суглобів.	2	2	1	
5. Захворювання кровеносних судин (артеріт, облітеруючий ендартеріт, облітеруючий атеросклероз, флебіт, тромбофлебіт, флеботромбоз).	2	2		
6. Гостра специфічна хірургічна інфекція.	2	2	1	
7. Хронічна хірургічна специфічна інфекція		2		
8. Загальна гнійна інфекція (сепсис). Ендогенна інтоксикація при гострій хірургічній інфекції.	2	2	1	
9. Непритомність, колапс, гіповолемічний шок. Синдром тривалого здавлення	2	2	1	

10. Змертвіння. Некроз. Гангрена. Виразки. Нориці. Сторонні тіла.	2	2	1	
Змістовий модуль 6. Основи клінічної онкології.				
11. Пухлини. Загальні питання онкології	2	2	1	
Змістовий модуль 7. Практичні навички роботи в операційній та перев'язувальних.				
12. Оволодіння практичними навичками в операційній		2		
13. Оволодіння практичними навичками в перев'язувальних		2	0,5	
14. Заняття в поліклініці		2	1	
Змістовий модуль 8. Курація хірургічних хворих.				
15. Методика обстеження хірургічних хворих: голови, шиї, грудної клітки		2	1,0	
16. Методика обстеження хірургічних хворих: живота, опорно-рухового апарату		2	1,0	
17. Курація хірургічних хворих		2	0,5	
18. Курація хірургічних хворих, написання історії хвороби		2	0,5	
19. Захист історії хвороби		2	0,5	
<i>Підсумковий модульний контроль</i>		2	3	
РАЗОМ	20	40	15	2

4. Темі лекцій.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1.		
1	Введення в оперативну хірургію та топографічну анатомію.	2
2	Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок мозкового і лицевого відділів голови:	2
3	Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок та органів шиї	2
4	Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок грудної клітки	2
5	Топографічна анатомія і оперативна хірургія легенів і органів середостіння, серця і навколосерцевої сумки.	2
6	Топографічна анатомія і оперативна хірургія передньо-oboкової стінки живота.	2
7	Топографічна анатомія і оперативна хірургія органів черевної порожнини.	8
Разом модулю 1		20
Модуль 2.		
1	Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів таза.	
2	Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок верхньої кінцівки:	
3	Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок нижньої кінцівки	
Разом модулю 2		
Разом з дисципліни		20

Тематичний план лекцій модулю 3

№ з.п.	Тема	Кількість годин
1	Введення в хірургію. Питання етики і деонтології. Короткий нарис з історії хірургії. Хірургічна операція. Перед- та післяопераційний періоди.	2
2	Антисептика. Історія виникнення та розвитку. Види антисептики. Антисептичні засоби та методи їх застосування.	2

3	Асептика. Історична довідка розвитку. Шляхи проникнення інфекції в організм. Запобігання екзогенної та ендогенної інфекції.	2
4	Кровотеча. Класифікація. Крововтрата та її визначення. Гемостаз.	2
5	Учення про кров. Групи крові. Визначення. Проби на сумісність.	2
6	Переливання крові і трансфузійних середовищ. Покази, протипокази. Методи переливання. Ускладнення, клініка, діагностика, лікування і профілактика.	2
7	Травма та травматизм. Закриті пошкодження м'яких тканин, кісток, суглобів. Клініка. Діагностика. Методи лікування	2
8	Опіки. Класифікація. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика. Електротравма. Механізм ураження, клініка, діагностика. Перша допомога Лікування. Основи трансплантології.	2
9	Відмороження. Класифікація. Патогенез, клініка діагностика. Перша допомога	2
10	Місцева та загальне знеболення. Види. Методи. Ускладнення. Клініка. Діагностика, перша допомога.	2
РАЗОМ		20

Тематичний план лекцій модулю 4.

№ з.п.	Тема	Кількість годин
1	Відкриті ушкодження – рани. Класифікація, клініка діагностика. Рановий процес. Лікування чистих і інфікованих ран	2
2	Хірургічна інфекція. Загальні питання: поняття, класифікація, збудники. Шляхи проникнення патогенних збудників в організм людини та механізми їх агресії. Механізми захисту людини. Патогенез інфекції. Місцева та загальна реакція організму. Діагностика. Основні принципи лікування	2
3	Гостра гнійна інфекція шкіри, підшкірної основи, клітинних просторів, залозистих органів, судин, серозних порожнин (перитоніт, плеврит, бурсит, артрит) Патогенез. Клініка. Діагностика. Лікування	2
4	Гостра хірургічна інфекція кісток, суглобів. Гострі гнійні захворювання кисті і пальців. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування. Гострий остеомиєліт. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування	2
5	Загальна інфекція – сепсис. Класифікація. Патогенез, клініка, діагностика, лікування. Детоксикація організму. Імунокорекція.	2
6	Гостра хірургічна специфічна інфекція. Анаеробна інфекція. Газова гангрена. Правець. Дифтерія ран. Сибірка.	2
7	Хронічна специфічна інфекція. Туберкульоз кісток і суглобів. Сифіліс кісток. ВІЛ-інфекція в хірургії. Актиномікоз. Патогенез, клініка, діагностика лікування.	2
8	Змертвіння: некроз, гангрена хронічна виразка, нориці. Облітеруючі захворювання судин: облітеруючий ендартеріт, атеросклероз судин нижніх кінцівок, синдром діабетичної стопи. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування	2
9	Основи онкології. Доброякісні і злоякісні пухлини. Класифікація. Клініка, діагностика, принципи лікування.	2
10	Непритомність, колапс, синдром тривалого стиснення, гіповолемічний шок. Етіологія. Патогенез/ Клініка. Діагностика. Лікування. Перша допомога	2
РАЗОМ		20

6. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1.		
1	Хірургічний інструментарій і зшивальна апаратура.	2
2	Первинна хірургічна техніка	2
3	Топографічна анатомія і оперативна хірургія ділянок черепно-мозкового відділу голови.	2
4	Топографічна анатомія і оперативна хірургія порожнини черепа.	2
5	Топографічна анатомія лиць. Операції при гнійних процесах лиць.	2
6	Топографічна анатомія ділянок шиї. Оголення і перев'язка зовнішньої і загальної сонних артерій.	2
7	Топографічна анатомія органів шиї (гортань, трахея, глотка, стравохід, щитоподібна	2

	залоза). Трахеотомія. Операції на щитоподібній залозі.	
8	Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок грудної клітки, грудної залози.	2
9	Топографічна анатомія і оперативна хірургія легенів і органів переднього і заднього середостіння.	2
10	Топографічна анатомія і оперативна хірургія серця і навколосерцевої сумки.	2
11	Топографічна анатомія і оперативна хірургія передньо-бокової стінки живота.	2
12	Топографічна анатомія пахвинної ділянки. Хірургічна анатомія і оперативне лікування пахвинних гриж.	2
13	Хірургічна анатомія і оперативне лікування стегнових, пупкових гриж і гриж білої лінії живота.	2
14	Топографічна анатомія черевної порожнини.	2
15	Топографічна анатомія органів черевної порожнини.	2
16	Операції на органах черевної порожнини. Кишкові шви. Резекція кишок.	2
17	Операції на шлунку	2
18	Операції на печінці, жовчному міхурі, жовчних шляхах, підшлунковій залозі	2
19	Видалення червоподібного відростка. Операції на товстій кишці.	2
20	Контрольне заняття: підсумковий модульний контроль:	2
Разом модуль 1		40
Модуль 2.		
1	Топографічна анатомія і оперативна хірургія поперекової ділянки.	2
2	Топографічна анатомія і оперативна хірургія стінок і органів таза.	2
3	Топографічна анатомія і оперативна хірургія хребта, спинного мозку і його оболонки	2
4	Топографічна анатомія і оперативна хірургія надпліччя і плеча верхньої кінцівки.	2
5	Топографічна анатомія і оперативна хірургія передпліччя верхньої кінцівки.	2
6	Топографічна анатомія і оперативна хірургія кисті.	2
7	Топографічна анатомія і оперативна хірургія передньої поверхні стегна, гомілки і стопи. Доступи до стегнової, передньої і задньої великогомілкових артерій.	2
8	Топографія задньої поверхні нижньої кінцівки. Топографія судинно-нервових пучків. Доступи до судин та нервів на задній поверхні нижньої кінцівки.	2
9	Ампутація і екзартикуляція кінцівок: Принципи пункцій, артротомій, резекцій суглобів, артропластики і артрорезу. Операції на кістках. Принципи екстра- і інтрамедулярного остеосинтезу.	2
10	Контрольне заняття: підсумковий модульний контроль:	2
Разом модуль 2.		20
РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ		60

Тематичний план практичних занять модулю 3

№ з.п.	Тема	Кіль-ть годин
--------	------	---------------

Змістовий модуль 1. Уведення у хірургію. Десмургія. Асептика і антисептика. Хірургічна операція.		
1	Уведення в хірургію. Гігієна у хірургічному стаціонарі. Робота середнього персоналу в умовах хірургічного відділення.	2
2	Десмургія. Перев'язувальний матеріал. Типові бинтові пов'язки. Пов'язки на голову, шию, грудну клітку.	2
3	Десмургія. Пов'язки на живіт, промежину, кінцівки. Гіпсова техніка.	2
4	Антисептика. Види. Методи застосування.	2
5	Асептика. Стерилізація перев'язувального матеріалу і операційної білизни. Організація роботи в операційній. Хірургічна обробка рук хірурга та операційного поля.	2
6	Асептика. Організація роботи в стерилізаційній. Підготовка і стерилізація ріжучих, оптичних, загальнохірургічних інструментів. Стерилізація шовного матеріалу.	2
7	Хірургічна операція. Класифікація оперативних втручань, етапи виконання. Підготовка хворих до операцій. Догляд за хворими у післяопераційному періоді.	2
Змістовий модуль 2. Кровотеча, крововтрата. Основи гемотрансфузіології		
8	Кровотеча і крововтрата. Методи тимчасової та кінцевої зупинки кровотечі.	2
9	Вчення про кров. Проби на сумісність донора і реципієнта.	2
10	Переливання крові, препаратів крові, кровозамінників. Ускладнення при гемотрансфузії.	2
Змістовий модуль 3. Основи анестезіології та реанімації.		
11	Місцева анестезія. Інгаляційний наркоз. Неінгаляційний наркоз.	2
12	Серцево – легенева реанімація.	2
Змістовий модуль 4. Травматизм та ушкодження		
13	Відкриті ушкодження. Рани і рановий процес. Профілактика розвитку інфекції в рані. Лікування чистих ран.	2
14	Інфіковані рани. Особливості перебігу ранового процесу. Лікування інфікованих ран.	2
15	Закриті ушкодження м'яких тканин, черепа, грудної клітки, органів черевної порожнини.	2
16	Переломи. Механізм виникнення. Класифікація, клініка, діагностика. Перша допомога при переломах.	2
17	Лікування переломів в стаціонарі. Вивихи. Поняття. Класифікація, клініка, діагностика, лікування.	2
18	Опіки. Опікова хвороба.	2
19	Відмороження. Електротравма.	2
Підсумковий модульний контроль		2
РАЗОМ		40

Тематичний план практичних занять модулю 4.

№ з.п.	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль 5. Хірургічна інфекція. Змертвіння.		
1	Загальні питання хірургічної інфекції	2
2	Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: абсцес, флегмона, фурункул, карбункул.	2
3	Гострі гнійні захворювання м'яких тканин: гідраденіт, мастит, бешиха, лімфаденіт, лімфангіт, парапроктит.	2
4	Гнійні захворювання кисті. Гострі та хронічні захворювання кісток та суглобів.	2
5	Захворювання кровоносних судин (артеріїт, облітеруючий ендартеріїт, облітеруючий атеросклероз, флебіт, тромбофлебіт, флеботромбоз).	2
6	Гостра специфічна хірургічна інфекція.	2
7	Хронічна хірургічна специфічна інфекція.	2
8	Загальна гнійна інфекція (сепсис). Ендогенна інтоксикація при гострій хірургічній інфекції.	2
9	Непритомність, колапс, гіповолемічний шок. Синдром тривалого здавлення	2
10	Змертвіння. Некроз. Гангрена. Виразки. Нориці. Сторонні тіла.	2

Змістовий модуль 6. Основи клінічної онкології.		
11	Пухлини. Загальні питання онкології	2
Змістовий модуль 7. Практичні навички роботи в операційній та перев'язувальних..		
12	Оволодіння практичними навичками в операційній	2
13	Оволодіння практичними навичками в перев'язувальних	2
14	Заняття в поліклініці	2
Змістовий модуль 8. Курація хірургічних хворих.		
15	Методика обстеження хірургічних хворих: голови, шиї, грудної клітки	2
16	Методика обстеження хірургічних хворих: живота, опорно-рухового апарату	2
17	Курація хірургічних хворих	2
18	Курація хірургічних хворих, написання історії хвороби	2
19	Захист історії хвороби	2
Підсумковий модульний контроль:		2
РАЗОМ		40

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1.		
1	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	12
2	Огляд наукової літератури за однією з тем за вибором: "Трансплантація органів і тканин" "Екстракорпоральний кровообіг", "Хірургічне лікування ішемічної хвороби серця", "Лапароскопічна хірургія".	1
3	Індивідуальні завдання - створення наочних засобів навчання, тренажерів і муляжів	2
4	Виготовлення топографоанатомічних препаратів	
5	Підготовка до підсумкового модульного контролю	
Модуль 2.		
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	7
2.	Огляд наукової наукової літератури за однією з тем за вибором: за вибором: "Лапароскопічна хірургія органів тазу". "Дезоблітеруючі операції на судинах", "Сучасні методи остеосинтезу"	1
3	Індивідуальні завдання - створення наочних засобів навчання, тренажерів і муляжів	2
4.	Виготовлення топографоанатомічних препаратів	
5	Підготовка до підсумкового модульного контролю	
Разом		25

Види самостійної роботи студентів (СРС) та її контроль (модуль 3).

№ з.п.	Види робіт	Кількість годин	Вид контролю
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	20	Поточний контроль на практичних заняттях

2.	Індивідуальна самостійна робота студентів за однією з тем за вибором: Огляд наукової літератури за вибором: - "Сучасні методи підготовки та стерилізації хірургічного інструментарію" - "Малоінвазивні оперативні втручання" - "Ускладнення при переливанні крові та її компонентів" - "Лікування інфікованих ран за стадіями ранового процесу". - "Опіки, опікова хвороба, сучасні методи лікування". "Серцево-легенева реанімація та інтенсивна терапія"	4	Поточний контроль на практичних заняттях
3.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	6	Підсумковий модульний контроль
РАЗОМ		30	

Види самостійної роботи студентів (СРС) та її контроль (модуль 4).

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин	Вид контролю
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	10	Поточний контроль на практичних заняттях
2.	Індивідуальна самостійна робота студентів за однією з тем за вибором: Огляд наукової літератури за вибором: "Гнійно-некротичні процеси кисті" "Лактаційний мастит" "Профілактика правця" "Туберкульоз кісток та суглобів" "Сепсис, сучасні аспекти патогенезу, лікування" "Ендогенна інтоксикація. Сучасні методи детоксикації"	2	Поточний контроль на практичних заняттях
3.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	3	Підсумковий модульний контроль
РАЗОМ		15	

9. Індивідуальні завдання.

При вивченні дисципліни передбачається виконання індивідуальних завдань у вигляді підготовки оглядів наукової літератури і рефератів з поглибленим вивченням актуальних тем за вибором, створення наочних засобів навчання, тренажерів і муляжів, виготовлення топографоанатомічних препаратів, участі в експериментальних навчальних операціях, виступів на конференціях, проведенні індивідуальних наукових досліджень в студентських наукових гуртках, участі у всеукраїнських олімпіадах з дисципліни і всеукраїнському конкурсі з практичної хірургії, розробки і створенні нових хірургічних інструментів і способів оперативних втручань. Написання рефератів по актуальним темам дисципліни. Створення відеофільмів, таблиць, слайдів за тематичним планом (асептика, антисептика, десмургія, тимчасова зупинка кровотечі, перелітання крові). Створення таблиць за тематичним планом.

10. Методи навчання

Наочні:

При вивченні навчальної дисципліни «Загальна хірургія з оперативною хірургією та топографічною анатомією» застосовується комплекс методів: - методів словесної передачі і

слухового сприйняття учбової інформації (лекції, бесіди, розповіді, пояснення, обговорення), методи наочної передачі і зорового сприйняття учбової інформації (показ і демонстрація анатомічних об'єктів, таблиць, схем, слайдів, відеозаписів, діа- та кінофільмів, вивчення літературних та інших джерел учбової інформації, застосування наочних засобів навчання), методи передачі учбової інформації за допомогою практичних, трудових дій і тактильного, кіностатичного її сприйняття (тренувальні завдання на біологічному матеріалі, поширене препарування ділянок тіла людини, тренажерні та творчі вправи, експеримент на тваринах, біологічне і комп'ютерне моделювання).

В залежності від рівня пізнавальної діяльності студентів при викладенні дисципліни застосовуються **інформаційно-рецептивні методи** (демонстрації анатомічних об'єктів або їх зображення у різних варіантах (від малюнка до відео- і кіноматеріалів), розповіді викладача або використання аудіозасобів, показ операції або здійснення її студентам за інструкціями), **репродуктивні методи** (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, класифікацію, розпізнання, порівняння, обстеження ділянки або органа, виконання інструментальних методів діагностики і хірургічного лікування), **дослідницькі та частково-пошукові методи** (метод проблемного навчання, ділові ігри, експериментальні операції, робота на тренажерах тощо).

Практичні методи:

1. Створення тренажерів та муляжів
2. Виготовлення анатомічних препаратів
3. Участь в експериментальних навчальних операціях
4. Створення нових хірургічних інструментів
5. Розробка нових способів оперативних втручань на біологічних об'єктах
6. Курація хворих
7. Дослідження хворих з хірургічною патологією
8. Дослідження функціонального стану життєво - важливих органів і систем у хворих
9. Практичне використання хірургічних методів діагностики та лікування
10. Вирішення клінічних ситуаційних завдань та тестів
11. Оволодіння елементами лікарської техніки обстеження на хворих і муляжах
12. Оволодіння навичками оперативної техніки під час оперативних втручань та роботою в перев'язувальній

11. Методи контролю.

Методи і форми контролю, система оцінювання здійснюються відповідно до вимог програми дисципліни та Інструкції про систему оцінювання навчальної діяльності студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України (2005).

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності студентів застосовуються стандартизовані методи контролю: тестування, структуровані письмові роботи, структурований за процедурою контроль практичних навичок в умовах, що наближені до реальних (тварини, біологічні об'єкти, тренажери, муляжи). Також поточний контроль здійснюється у формі усного опитування, бліц-опитування, оцінювання індивідуальних завдань, письмових робіт, виступів на семінарах і конференціях.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Підсумковий модульний контроль включає стандартизований контроль теоретичної підготовленості (тестування, усне опитування, оцінювання індивідуальних завдань) і практичної підготовки (структурований за процедурою контроль практичних навичок на тваринах, біологічних об'єктах, тренажерах і муляжах).

Критерії оцінки знань студентів з дисципліни:

Оцінку "Відмінно" отримує студент, який твердо знає програмований матеріал з загальної хірургії, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою.

Оцінку "Добре" отримує студент, який знає програмований матеріал з загальної хірургії, грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і технікою їх виконання.

Оцінку "Задовільно" отримує студент, який знає основний матеріал з загальної хірургії, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формування, порушує послідовність у викладанні програмованого матеріалу і відчуває труднощі при використанні практичних навичок.

Оцінку "Незадовільно" отримує студент, який не знає значної частини програмованого матеріалу з загальної хірургії, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навички.

Перелік теоретичних питань до підсумкового модульного контролю – диф. заліку Модуль 1, 2

1. Історія топографічної анатомії, зміст і задачі курсу
2. Зміст курсу оперативної хірургії. Класифікація оперативних втручань
3. Принципи і етапи оперативних втручань.
4. Топографічна анатомія соскоподібної ділянки. Трепанційний трикутник /Шипо/. Вікові особливості.
5. Топографічна анатомія привушно-жувальної ділянки.
6. Артеріальне кровопостачання лицевого відділу голови.
7. Топографічна анатомія глибокої ділянки лиць.
8. Венозні системи черепно-мозкового та лицевого відділів голови, їх зв'язок.
9. Топографічна анатомія трійчастого нерва.
10. Топографічна анатомія лицьового нерва.
11. Флегмони лиць. Розтини при запальних процесах на обличчі.
12. Первинна хірургічна обробка шелепно-лицевих ран .
13. Принципи первинної хірургічної обробки черепно-мозкових ран .
14. Трепанції черепа.
15. Топографічна анатомія клітковинних просторів шиї.
16. Топографічна анатомія сонного трикутника шиї.
17. Топографічна анатомія щитовидної залози.
18. Топографічна анатомія гортані.
19. Особливості первинної хірургічної обробки ран шиї.
20. Оперативний доступи до сонних артерій в сонному трикутнику.
21. Верхня і нижня трахеотомії
22. Субтотальна, субкапсулярна струмектомія за О.В.Ніколасвим.
23. Топографічна анатомія міжребрових проміжків.
24. Топографічна анатомія молочної залози.
25. Топографічна анатомія серця.
26. Топографічна анатомія легень.
27. Мастити та їх оперативне лікування.
28. Операції при доброякісних та злоякісних пухлинах молочної залози.
29. Резекція ребра.
30. Пневмоторакс.

31. Принципи операцій на легенях - ушивання легені, сегментарна резекція, лобектомія, пульмонектомія.
32. Шов серця.
33. Хірургічна анатомія природжених вад серця і великих судин. Принципи хірургічного лікування.
34. Ендокоронарні втручання. Аорто-коронарне шунтування.
35. Топографічна анатомія внутрішньої поверхні передньої черевної стінки.
36. Топографічна анатомія пахвинного каналу. Статеві особливості пахвинного каналу та його вмісту.
37. Хірургічна анатомія косих, прямих, ковзних і природжених пахвинних гриж.
38. Хірургічна анатомія стегнових гриж.
39. Хірургічні доступи до органів черевної порожнини.
40. Операції з приводу прямих пахвинних гриж.
41. Операції з приводу косих пахвинних гриж.
42. Операції з приводу стегнових гриж.
43. Операції з приводу пупкових гриж та гриж білої лінії живота.
44. Топографічна анатомія очеревини. Хід очеревини. Канали і сумки, їх практичне значення.
45. Топографічна анатомія шлунка.
46. Топографічна анатомія печінки.
47. Топографічна анатомія жовчного міхура та жовчних проток.
48. Топографічна анатомія підшлункової залози.
49. Топографічна анатомія тонкої кишки. Дивертикул Меккеля.
50. Топографічна анатомія товстої кишки.
51. Теоретичні основи і техніка кишкових швів. Ушивання ран кишки.
52. Резекція кишки.
53. Апендектомія.
54. Принципи операцій при ушиванні проривної виразки шлунку.
55. Гастростомія, види.
56. Гастроентеростомія, види. Заходи запобігання утворення порочного кола.
57. Принципи резекції шлунку, види, модифікації.
58. Принципи і види ваготомій. Дренажні операції.
59. Способи і техніка холецистектомії.

Перелік практичних завдань та робіт до підсумкового модульного контролю.

1. Користуватись загальними хірургічними інструментами для розтину тканин, допоміжними, для тимчасової зупинки кровотечі, для з'єднання тканин, для утримання та фіксації тканин;
2. Робити розтин м'яких тканин;
3. Зав'язувати хірургічні вузли;
4. З'єднувати м'які тканини;
5. Проводити тимчасову і остаточну зупинку кровотечі в рані

Модуль 3. Уведення в хірургію. Десмургія. Антисептика. Асептика. Ушкодження.

Гемотрансфузія. Основи анестезіології та реанімації.

1. Історія розвитку хірургії у світі та в Україні.
2. М.І. Пирогов, та його роль в розвитку хірургії.
3. Десмургія – поняття. Матеріали, які застосовуються в десмургії.
4. Основні типи пов'язок.
5. Правила бинтування.
6. Антисептика. Суть методу, основні види.
7. Фізична антисептика.
8. Механічна антисептика.

9. Хімічна антисептика.
10. Біологічна антисептика.
11. Основні групи антисептичних речовин.
12. Антибіотики. Шляхи застосування, ускладнення.
13. Протеолітичні ферменти. Класифікація, механізм дії. Методи застосування.
14. Внутрішньолікарняна і Віл-інфекція, шляхи розповсюдження та її профілактика.
15. Асептика. Історія розвитку, визначення, методи.
16. Принципи дії автоклаву, методи стерилізації перев'язувального матеріалу та операційної білизни.
17. Методи контролю за стерилізацією.
18. Передстерилізаційна підготовка і методи стерилізації інструментів.
19. Особливості стерилізації інструментів з оптичною системою.
20. Особливості стерилізації інструментів, які контактували з анаеробною кластридіальною і ВІЛ-інфекцією.
21. Класифікація і вимоги до шовного матеріалу.
22. Методи стерилізації шовного матеріалу.
23. Методи підготовки рук хірурга до операції.
24. Способи підготовки операційного поля.
25. Основні принципи організації роботи в операційній та перев'язувальних.
26. Хірургічна операція. Класифікація в залежності від строку і об'єму виконання.
27. Типові, атипові і спеціальні хірургічні операції.
28. Основні етапи хірургічної операції.
29. Передопераційний період. Визначення, основні задачі.
30. Післяопераційний період. Визначення, задачі.
31. Ускладнення в післяопераційному періоді, лікування ускладнень, їх профілактика.
32. Кровотеча, причини, види, діагностика.
33. Класифікація кровотеч в залежності від їх виникнення.
34. Кровотеча в порожнину тіла, клініка, діагностика.
35. Тимчасові методи зупинки кровотечі.
36. Кінцеві методи зупинки кровотечі.
37. Крововтрата, класифікація за ступенем важкості, принципи лікування.
38. Вчення про групи крові, Rh фактор.
39. Методи та способи переливання крові і кровозамінників.
40. Визначення групи крові і Rh фактору.
41. Проби на сумісність крові при гемотрансфузії.
42. Класифікація ускладнень при переливанні крові та їх профілактика.
43. Післятрансфузійні реакції, клініка, діагностика, лікування.
44. Кровозамінники, їх класифікація, покази до застосування.
45. Основні етапи розвитку анестезіології.
46. Місцеве знеболення. Показання, протипоказання.
47. Характеристика основних анестетиків для місцевого знеболення.
48. Способи місцевого знеболення, новокаїнові блокади.
49. Інфільтраційна анестезія за А.В. Вишневським.
50. Провідникова анестезія.
51. Перидуральна анестезія, техніка проведення.
52. Спинномозкова анестезія, техніка проведення.
53. Загальне знеболення, визначення.
54. Стадії наркозу.
55. Внутрішньовенний наркоз. Показання, особливості перебігу, ускладнення.
56. Інгаляційний наркоз. Методи проведення. Характеристика наркотичних речовин.
57. Ускладнення наркозу. Причини, їх профілактика.
58. Термінальні стани.
59. Основні принципи реанімації.

60. Класифікація ран, клінічні ознаки.
61. Фізичні, клінічні і біохімічні зміни в рані. Патогенез ранового процесу.
62. Фази (стадії) ранового процесу.
63. Перша медична допомога при рані.
64. Первинна хірургічна обробка рани.
65. Види хірургічних швів при ПХО рани.
66. Інфекційні ускладнення рани та їх профілактика.
67. Лікування гнійних ран в залежності від фази ранового процесу.
68. Хірургічна обробка гнійної рани, види швів в залежності від часу накладання.
69. Профілактика внутрішньолікарняного та професійного зараження ВЛІ-інфекцією.
70. Забій, розтягнення, розриви м'яких тканин. Клініка, лікування.
71. Травматичний шок. Клініка, діагностика, лікування.
72. Переломи. Класифікація, клініка, діагностика.
73. Механізм і види зміщення кісткових уламків.
74. Умови, які визначають зрощення кісток при переломах.
75. Перша допомога при переломах. Імобілізація, транспортування.
76. Основні принципи лікування переломів.
77. Консервативний метод лікування переломів за допомогою гіпсової пов'язки.
78. Лікування переломів методом постійного витягання.
79. Основні види оперативного лікування переломів.
80. Ускладнення переломів, їх лікування, профілактика.
81. Вивихи. Механізм виникнення. Методи лікування.
82. Синдром тривалого стиснення. Клініка, лікування.
83. Травматичні пошкодження артерій і вен та їх наслідки.
84. Артеріальні та артеріовенозні аневризми. Клініка, діагностика, лікування.
85. Опіки, класифікація в залежності від глибини пошкодження.
86. Опікова хвороба, періоди, клінічна діагностика, лікування.
87. Методи визначення опікової поверхні шкіри.
88. Місцеве лікування опіків.
89. Методи хірургічного лікування опіків.
90. Загальні принципи лікування опіків.
91. Характеристика хімічних опіків.
92. Електротравма, особливості впливу струму на організм людини. Перша допомога при ураженні електричним струмом.
93. Відмороження, класифікація, клініка, лікування.
94. Відмороження, фази перебігу.
95. Перша допомога при відмороженні та загальному переохолодженні.
96. Загальні принципи консервативного і оперативного лікування відморожень.
97. Основи трансплантології, пересадка органів і тканин.

Модуль 4: Хірургічна інфекція. Основи клінічної онкології. Курація хірургічних хворих.

1. Фурункул, фурункульоз. Етіологія, патогенез, клініка, лікування.
2. Фурункул, карбункул обличчя, особливості, клініка, лікування.
3. Карбункул, етіологія, патогенез, діагностика, лікування.
4. Абсцес. Етіологія, клініка, лікування.
5. Флегмона, клініка, діагностика, лікування.
6. Гідраденіт, клініка, лікування.
7. Лімфангіт, лімфаденіт. Причини, клініка, діагностика
8. Гнійний лактаційний мастит. Причини, клініка, діагностика, лікування, профілактика.
9. Бешиха. Етіологія, патогенез, клініка, лікування.
10. Параносит. Клініка, діагностика, лікування.
11. Панарицій. Флегмона кисті. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.

12. Гострий гематогенний остеомієліт. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.
13. Сепсис, класифікація, клініка, діагностика, лікування.
14. Ендогенна інтоксикація при хірургічній інфекції.
15. Правець. Етіологія, класифікація, клініка, діагностика, лікування.
16. Специфічна і неспецифічна профілактика правця.
17. Сибірковий карбункул. Етіологія, клініка, лікування.
18. Анаеробна інфекція, газова гангрена, газова флегмона. Етіологія, патогенез, клініка, лікування.
19. Первинні хронічні форми остеомієліту (Ольє, Броді, Гарє), клініка, діагностика, лікування.
20. Кістково-суглобний туберкульоз. Патологічна анатомія, форми клініка, лікування.
21. Особливості пошкодження кісток при остеомієліті та туберкульозі.
22. Причини і види омертвіння тканин.
23. Суха і волога гангрена. Клініка, діагностика, лікування.
24. Трофічні виразки. Причини, особливості клінічного перебігу. Клініка, діагностика, лікування.
25. Нориці. Етіологія, класифікація, діагностика, лікування.
26. Пролєжні. Механізм виникнення. Лікування, профілактика.
27. Облітеруючий ендартеріт та облітеруючий атеросклероз. Клініка, діагностика, лікування.
28. Тромбофлебіт, флеботромбоз. Причини, діагностика, лікування.
29. Основні правила хірургічної деонтології в онкології.
30. Пухлини. Етіологія, патогенез. Клінічна класифікація по TNM.
31. Диференційна діагностика доброякісних і злоякісних пухлин.
32. Особливості обстеження хворих з пухлинним захворюванням.
33. Загальні принципи лікування пухлин.

12. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового модульного контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) – 200, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 120 балів (60%), за результатами модульного підсумкового контролю – 80 балів (40%).

Оцінювання поточної навчальної діяльності:

Вага кожної теми в межах одного модуля має бути однаковою, але може бути різною для різних модулів однієї дисципліни і визначається кількістю тем в модулі. При засвоєнні кожної теми модуля за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною традиційною шкалою, які потім конвертуються у бали в залежності від кількості тем у модулі. В програмі застосована така система конвертації традиційної системи оцінки у бали:

Традиційна оцінка	Конвертація у бали	
	Модуль 1	Модуль 2
“5”	6	12
“4”	5	10
“3”	3	6

“2”	0	0
-----	---	---

Традиційні оцінки	Конвертація у бали	
	Модуль 3	Модуль 4
“5”	6	6
“4”	4	4
“3”	2	2
“2”	0	0

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модуля 1 дорівнює 120 балам. Вона вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “5”, на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу.

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці “3”, на кількість тем у модулі.

Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120) для дисциплін, що закінчуються підсумковим модульним контролем (ПМК)

5.00	120	4.04	97	3.08	74	2.12	51
4.96	119	4.00	96	3.04	73	2.08	50
4.92	118	3.96	95	3.00	72	2.04	49
4.87	117	3.92	94	2.96	71	2.00	48
4.83	116	3.87	93	2.92	70	1.96	47
4.79	115	3.83	92	2.87	69	1.92	46
4.75	114	3.79	91	2.83	68	1.87	45
4.71	113	3.75	90	2.79	67	1.83	44
4.67	112	3.71	89	2.75	66	1.79	43
4.62	111	3.67	88	2.71	65	1.75	42
4.58	110	3.62	87	2.67	64	1.71	41
4.54	109	3.58	86	2.62	63	1.67	40
4.50	108	3.54	85	2.58	62	1.62	39
4.46	107	3.50	84	2.54	61	1.58	38
4.42	106	3.46	83	2.50	60	1.54	37
4.37	105	3.42	82	2.46	59	1.50	36
4.33	104	3.37	81	2.42	58	1.46	35
4.29	103	3.33	80	2.37	57	1.42	34
4.25	102	3.29	79	2.33	56	1.37	33
4.21	101	3.25	78	2.29	55	1.33	32
4.17	100	3.21	77	2.25	54	1.29	31
4.12	99	3.17	76	2.21	53	1.25	30
4.08	98	3.12	75	2.17	52	1.21	29

Оцінювання індивідуальної самостійної роботи студентів (індивідуальних завдань):

Кількість балів за різні види індивідуальної самостійної роботи студента (СРС) залежить від її обсягу і значимості, але не більше 10-12 балів. Ці бали додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність.

Оцінювання самостійної роботи:

Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при підсумковому модульному контролі.

Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю - *диф. заліку*: дорівнює 80.

Підсумковий модульний контроль - *диф. залік*: вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 50 балів.

Оцінювання дисципліни:

Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з

дисципліни.

Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за модулі, на які структурована навчальна дисципліна.

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації або зайняли призові місця за участь у олімпіаді з дисципліни серед ВНЗ України та інше.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів має перевірятися статистичними методами (коефіцієнт кореляції між поточною успішністю та результатами підсумкового модульного контролю).

Конвертація кількості балів з дисципліни у оцінки за шкалами ECTS та 4-ри бальною (традиційною):

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована студентам, конвертується у шкалу ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% студентів
B	Наступні 25% студентів
C	Наступні 30% студентів
D	Наступні 25% студентів
E	Останні 10% студентів

Відсоток студентів визначається на виборці для студентів даного курсу в межах відповідної спеціальності.

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована студентам, конвертується у 4-ри бальну шкалу таким чином:

Оцінка ECTS	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
A	“5”
B, C	“4”
D, E	“3”
FX, F	“2”

Оцінка з дисципліни FX, F (“2”) виставляється студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка FX (“2”) виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий модульний контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового модульного контролю не більше 2-ох (двох) разів за графіком, затвердженим ректором.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенні вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного модуля або не набрали за поточну навчальну діяльність з модуля мінімальну кількість балів), мають пройти повторне навчання з відповідного модуля.

Надалі для отримання рейтингу за дисципліну деканатами вносяться ПУ та ПМК всіх модулів і іспиту (диф.заліку) у програму «Контингент» і середній бал за дисципліну ранжується. Ранжування відбувається за фіксованою шкалою для призначення стипендії.

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації або зайняли призові місця за участь у олімпіаді з дисципліни серед ВНЗ України та інше.

13. Методичне забезпечення

Викладання навчальної дисципліни на лекціях забезпечується методичними розробками кожної лекції, виданими текстами лекцій, наочними засобами навчання для кожної лекції (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом кафедр. Викладання навчальної

дисципліни на практичних заняттях забезпечується методичними розробками кожного практичного заняття, наочними засобами навчання для кожного заняття (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом кафедр, тематикою самостійних і індивідуальних завдань для кожного завдання, алгоритмами виконання практичних вмінь і структурованими алгоритмами контролю вмінь. Самостійна і індивідуальна робота при вивченні навчальної дисципліни забезпечується методичними розробками з самостійної роботи студентів, наочними засобами навчання (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом кафедр, тематикою самостійних і індивідуальних завдань для кожного завдання, алгоритмами виконання практичних вмінь, алгоритмами само- і взаємоконтролю знань і вмінь. Проведення підсумкового модульного контролю – диф. заліку забезпечується методичними розробками лекцій і практичних занять, інформаційним ресурсом кафедр, системою тестового контролю, стандартизованими контрольними питаннями, структурованими алгоритмами контролю практичних вмінь.

14. Рекомендована література

Базова:

- Ахтемійчук Ю.Т., Ю.М. Вовк, С.В. Дорошенко; О.Б.Кобзар; М.П.Ковальський; І.Л.Первак; В.І.Півторак; К.О.Прокопець; Н.Ю.Радомська; О.А.Радомський; М.В.Пархоменко; Т.Т.Хворостяна //Оперативна хірургія і топографічна анатомія - Київ, ВСВ "Медицина", 2010 р. – 504 с.
- Ахтемійчук Ю.Т., Ю.М. Вовк, С.В. Дорошенко; А.Б.Кобзар; М.П.Ковальський, І.Л.Первак; В.І.Півторак; К.А.Прокопець; Н.Ю.Радомська; А.А.Радомський; М.В.Пархоменко, Т.Т.Хворостяна //Оперативная хирургия и топографическая анатомия - Київ, ВСВ "Медицина", 2012 р. - 504 с.
- К.І.Кульчицький, М.П.Ковальський, А.П.Дітковський, М.С.Скрипников, С.А.Солорева, В.С.Щитов, Т.Т.Хворостяна, О.Б.Кобзар, О.М.Очкурченко, В.М.Бондур, В.Б.Раскалей. Оперативна хірургія і топографічна анатомія. - Київ, "Вища школа", 1994. – 464 с.
- Кульчицький К.И., Бобрик И.И., Дитковский А.П., Солорева С.А., Щитов В.С., Ковальский М.П., Хворостяная Т.Т., Талько В.И., Кобзар А.Б. Бондур В.М., Раскалей В.Б. Оперативная хирургия и топографическая анатомия /учебник для медвузов/. - Вища школа, К., 1989. - 472 с
- Bernard C. Illustrated Manual of Operative Surgery and Surgical Anatomy. – 1991.
- Pemberton L.V. Workbook of Surgical Anatomy. – 1990.
- Glidman M.L. Atlas of Surgical Techniques. – New York etc., McGraw – Hill. 1990.
- Sabiston D.C. Atlas of General Surgery. - Philadelphia etc., Saunders.- 1994.
- Chassin J.L. Operative Strategy in General Surgery. New York etc., Springer. – 1994.
- Tsyhykalo O.V. Topographical anatomy and operative surgery; textbook for english-speaking foreign students Вінниця, 2004

Допоміжна:

- М.П.Бурих. Топографічний підхід до вивчення тіла людини. – Харків, 2005. – 0 30 с.
- Оперативна хірургія та топографічна анатомія: Навчально-методичний посібник. Практичні заняття. Для медичних факультетів / Ковальський М.П., Костюк Г.Я., Півторак В.І., Кобзар О.Б., Гунько П.М. – Вінниця: ПП "Видавництво "Тезис", 2004. – 310 с.
- К.И.Кульчицкий, Н.С.Скрипников и др. Практикум по оперативной хирургии и топографической анатомии для студентов Лечебного факультета. Полтава, 1-е и 2-е изд. Полтава, 1988, 1991.
- К.И.Кульчицкий, В.Н.Круцкая, Н.С.Скрипников и др. Практикум по оперативной хирургии и топографической анатомии для студентов педиатрического факультета, -Черновцы, 1990.

- М.С.Скрипников, А.М.Білич, О.М.Проніна, В.І.Шепітько, С.І.Данильченко, Ю.К.Хилько. Практикум з оперативної хірургії та топографічної анатомії для студентів медичних факультетів медичних вузів України. Полтава, 1997. – Ч.І, ІІ, ІІІ - 498 с.
- Ковальський М.П., Кобзар О.Б. Навчально-методичні матеріали для підготовки до підсумкового контролю знань і вмінь на кафедрі оперативної хірургії і топографічної анатомії (для студентів медичного факультету). - К., Стило, 1999-2004. – Видання 1-5. - 79 с.
- Попов А.Г., Красницький В.К., Горовенко В.И. Учебное пособие «Тестовые задачи» по курсу оперативной хирургии и топографической анатомии. Одеса, 2004 – 120 с.
- В.В.Кованов, Т.И.Аникина, И.А.Сычеников. Курс лекций по оперативной хирургии и топографической анатомии. М., 1972.
- К.И.Кульчицкий. Лекции по оперативной хирургии и топографической анатомии. Киев-Полтава, 1992.
- М.П. Ковальський, Г.Я. Костюк, В.І. Півторак, О.Б. Кобзар Оперативна хірургія і топографічна анатомія (методичні розробки до практичних занять для медичного факультету) Вінниця, 2004 р.

Базова:

- Загальна хірургія: підручник / М.Д.Желіба, С.Д.Хімич, І.Г.Герич та ін.: за ред. професорів М.Д.Желіби, С.Д.Хімича.-К.:ВСВ «Медицина», 2010.-448с.
- Общая хирургия: учебник / Н.Д.Желиба, С.Д.Химич, И.Г.Герич и др.:под ред. профессоров Н.Д.Желибы, С.Д.Химича.-К.:ВСИ «Медицина», 2011.- 488 с.
- Хірургія. Т.1: Підручник з загальної хірургії / за редакцією Я.С.Березницького, М.П.Захараша, В.Г.Мішалова, В.О.Шідловського.-Дніпропетровськ.:РВА «Дніпро VAL», 2006.-443с.
- Пантьо В.І. Загальна хірургія:навчальний посібник / В.І.Пантьо, В.М.Шимон, О.О.Болдіжар.-ІВА,2010.-464с.
- Хімич С. Д. Довідник хірурга / С. Д. Хімич. – Київ : Здоров'я, 2011. – 240 с.
- Желіба М. Д. Загальна хірургія / М. Д. Желіба, С. Д. Хімич. – Київ : Медицина, 2010. – 340 с.
- Лисенко Б. П. Хірургія : підручник / Б. П. Лисенко, В. Д. Шейко, С. Д. Хімич та ін. – К. : ВСВ «Медицина», 2010. – 712 с.
- Пантьо В. І. Загальна хірургія : навчальний посібник / В. І. Пантьо, В. М. Шимон, О. О. Болдіжар. – Ужгород : ІВА, 2010. – 464 с.
- Березницький Я. С. Хірургія. Т. І : Підручник з загальної хірургії / Я. С. Березницький, М. П. Захараш, В. Г. Мішалов, В. О. Шідловський. – Дніпропетровськ : РВА «Дніпро-VAL», 2006. – 443 с.
- Бутирський О. Г. Загальна хірургія: посібник для студентів, лікарів-інтернів та молодих хірургів / О. Г. Бутирський. – Сімферополь : ПП «Ельнью», 2009. – 460 с.
- Бутирський А. Г. Общая хирургия (с алгоритмами ухода за хирургическими больными): учебное пособие для студентов, обучающихся на английском языке / А. Г. Бутирский. – Симферополь : КГМУ, 2004. – 478 с. : с. ил.
- Петров С. В. Общая хирургия: учебник / С. В. Петров. – СПб : Питер, 2005.
- Ляпіс М. О. Методика обстеження хірургічного хворого / М. О. Ляпіс – Тернопіль, 2000.
- Клінічна онкологія: Посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів/ Б.А.Боллох, В.В.Петрушенко, А.А. Ткач та ін.: за ред. д.мед.н., проф.. Б.А.Боллоха.- Вінниця: ДП «ДКФ», 2012.-704 с.
- Фісталь Е.Я., Козинець Г.П., Самойленко Г.С. та ін. Комбустиологія. — К., 2004. — 184 с.
- . Медицина катастроф (основы оказания медицинской помощи пострадавшим на догоспитальном этапе)/ Под ред. Х.А. Мусалатова. — М., 2002. — 440 с.
- . Петриченко Т.В. Перша медична допомога. -2007р.-248с
- . Парамонов Б.А., Порембський Я.О., Яблонський В.Г. Ожоги: Руков. для врачей. — СПб.: СпецЛит, 2000. — 480 с.
- Хірургія: підручник/Б.П.Лисенко, В.Д.Шейко, С.Д.Хімич.-К.:ВСВ «Медицина»,2010.-712 с.

20. Загальна хірургія: навчальний посібник/ В.І.Пантьо, В.М. Шимон, О.О. Болдіджар.-Ужгород:ІВА, 2010-464 с.
21. С. Д. Хіміч. Довідник хірурга. – К.: Здоров'я, - 2011. – 208 с.
22. Амбулаторні хірургічні маніпуляції / за ред. Проф.. Польового В.П.Шкварковського І.В., Желіби М.Д.-Чернівці:Медуніверситет,-2013.-252 с.
23. Перша долікарська допомога / Андрущенко В.П., Кушта Ю.Ф., Андрущенко Д.В.-Львів, Львівський національний медичний університет,-2011.- 351 с.
24. Догляд за хворими хірургічного профілю./В.П. Польовий, О.Й. Хомко, С.П. Польова, А.С. Паляниця, І.О.Вишневецький.-Чернівці:Медуніверситет-2012.-380 с.
25. Жученко С. П. Загальна хірургія / С. П. Жученко, М. Д. Желіба, С. Д. Хіміч. – Київ : Здоров'я, 1999. – 368 с.
26. Казицкий В. М. Десмургия / В. М. Казицкий, Н. А. Корж. – Київ, 1999.
27. Черенько М. П. Загальна хірургія / М. П. Черенько, Ж. М. Ваврик. – Київ : Здоров'я, 1999.
28. Общая хирургия:Учебник для медицинских вузов/Под ред. П.Н.Зубарева, М.И.Лыткина, М.В.Епифанова.-2-е изд.,доп и перераб.-СПб:СпецЛит.,2004.-491 с.
29. Гостищев В. К. Общая хирургия / В. К. Гостищев. – Москва, 1993.
30. Волколаков Я. В. Общая хирургия / Я. В. Волколаков. – Рига, 1989.
31. Стручков В. И. Общая хирургия / В. И. Стручков, Ю. В. Стручков. – Москва, 1988.
32. Юрихин А. П. Десмургия / А. П. Юрихин. – Ленинград, 1986.
33. Kushnir R. Ya. General surgery / R. Ya. Kushnir. – Ternopil : Ukrmedknyha, 2005. – 308 p.
34. Lyapis M. A. Methods of examination of a surgical patient / M. A. Lyapis. – Ternopil : Ukrmedbook, 2004. – 156 p.
35. Schevchenko S. I. Surgery / S. I. Schevchenko and others. – Kharcov, 2004.
36. Clinical wound management / Prem P. Gogia. – SLACK Incorporated, 1995.
37. Общая хирургия: учебник / Н.Д.Желиба, С.Д.Химич, И.Г.Герич и др.:под ред. профессоров Н.Д.Желибы, С.Д.Химича.-К.:ВСИ «Медицина», 2011.- 488 с.
38. Бутырский А. Г. Общая хирургия (с алгоритмами ухода за хирургическими больными): учебное пособие для студентов, обучающихся на английском языке / А. Г. Бутырский. – Симферополь : КГМУ, 2004. – 478 с. : с. ил.
39. Петров С. В. Общая хирургия: учебник / С. В. Петров. – СПб : Питер, 2005.
40. Парамонов Б.А., Порембский Я.О., Яблонский В.Г. Ожоги: Руков. для врачей. — СПб.: СпецЛит, 2000. — 480 с.
41. Общая хирургия:Учебник для медицинских вузов/Под ред. П.Н.Зубарева, М.И.Лыткина, М.В.Епифанова.-2-е изд.,доп и перераб.-СПб:СпецЛит.,2004.-491 с.
42. Гостищев В. К. Общая хирургия / В. К. Гостищев. – Москва, 1993.
43. Волколаков Я. В. Общая хирургия / Я. В. Волколаков. – Рига, 1989.
- 44.Стручков В. И. Общая хирургия / В. И. Стручков, Ю. В. Стручков. – Москва, 1988.
45. Юрихин А. П. Десмургия / А. П. Юрихин. – Ленинград, 1986.
46. Butyrsky A. General surgery. – Simferopol. 2004.
47. Schevchenko S.I. and others. Surgery. – Kharcov. 2004

Допоміжна:

1. Польовий В. П. Догляд за хворими хірургічного профілю / В. П. Польовий, О. Й. Хомко, С. П. Польова, А. С. Паляниця. – Чернівці : Медуніверситет, 2012. – 380 с.
2. Польовий В. П. Амбулаторні хірургічні маніпуляції / В. П. Польовий, І. В. Шкварковський, М. Д. Желіба. – Чернівці : Медуніверситет, 2013. – 252 с.
3. Чен Г. Руководство по технике врачебных манипуляций (2-е издание) / Г. Чен, К. Дж. Соннендэй, К. Д. Лилремо. – Москва : Медицинская литература, 2002. – 384 с.

4. Чен Г. Руководство по технике врачебных манипуляций (2-е издание) / Г. Чен, К. Дж. Соннендэй, К. Д. Лилремо. – Москва : Медицинская литература, 2002. – 384 с.
5. Kushnir R. Lectures of General surgery. – 2005.
6. Lyapis M.A. Methods of examination of a surgical patients. – 2004.
7. Methodological recommendations on surgical patients care. – Vinnitsa medical national university. 2006.

15. Інформаційні ресурси

Сайт університету www.vnmu.edu.ua
 Кафедри Email:vendichanskaya@mail.ru
 Бібліотека library.vsmu.edu.ua

16. Форма підсумкового контролю успішності навчання: підсумковий модульний контроль.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Форма проведення підсумкового модульного контролю включає стандартизований контроль теоретичної підготовленості (тестування, усне опитування, оцінювання індивідуальних завдань) і практичної підготовки (структурований за процедурою контроль практичних навичок, біологічних об'єктах, тренажерах і муляжах).

17. Засоби діагностики успішності навчання:

- тести поточного контролю для кожного практичного заняття,
- тести підсумкового контролю для кожного модуля,
- ситуаційні задачі для кожного практичного заняття і кожного підсумкового модульного контролю,
- алгоритми завдань для змістових та підсумкових модулів, контрольні питання для кожного модуля,